

Európska platforma pre stratégiu výskumu biodiverzity (význam, ciele, aktivity)

H. Kalivoda: European Platform for Biodiversity Research Strategy – Scope, Aims and Activities. Život. Prostr., Vol. 41, No. 1, p. 35 – 39, 2007.

The European Platform for Biodiversity Research Strategy (EPBRS) is a “forum for scientists and policy-makers to ensure that research contributes to decelerating of biodiversity by 2010”. Its participants, from across Europe, meet to identify and promote important biodiversity research that will contribute to policies and management to reduce biodiversity loss, and help to conserve, protect and restore of the components of biodiversity. The EPBRS encourages and helps to establish national platforms for biodiversity research, composed of scientists, policy makers, funding agencies, NGOs and other stakeholders. The forms and functions of these platforms depend on the needs and administrative landscape of their country. One shared purpose is to identify knowledge gaps whose reduction would help to support national policy, and to bring these national concerns to the EPBRS.

Založenie Európskej platformy pre stratégiu výskumu biodiverzity (*European Platform for Biodiversity Research Strategy – EPBRS*) vychádzalo z nevyhnutnosti vytvorenia celoeurópskeho fóra na diskusiu o strategických cieľoch výskumu biodiverzity pre jednotlivé štáty EÚ a Európsku komisiu (EK), ako aj z potreby dlhodobej stratégie výskumu biodiverzity v Európe. Základy Európskej platformy pre stratégiu výskumu biodiverzity sa položili v novembri 1999 vo Fínsku na stretnutí Európskej pracovnej skupiny pre biodiverzitu. Témou tohto mítingu bolo upozorniť na unikátne aspekty arktických a boreálnych ekosystémov. Účastníci jednoznačne deklarovali nevyhnutnosť riešiť problémy biodiverzity v celoeurópskom meradle a iniciovali vytvorenie medzinárodného vedecko-politického fóra, a tak r. 2000 vznikla Európska platforma pre stratégiu výskumu biodiverzity (www.epbrs.org).

EPBRS je fórum vedcov a politikov, ktorí sa venujú rôznym oblastiam, má úzke kontakty s relevantnými medzinárodnými organizáciami, inštitúciami EÚ a vládami jednotlivých štátov. Cieľom je vypracovať vhodnú politiku, legislatívu a manažment na zabezpečenie poklesu biodiverzity, uchovanie, ochranu a vhodné využívanie jednotlivých zložiek biodiverzity. Svoju činnosť sústreďuje na tri hlavné tematické okruhy:

- zabezpečiť vedeckú spoluprácu v rámcových programoch Európskej komisie, skvalitniť výskumné vedecké siete a vytvoriť vhodnú legislatívu pre výskum biodiverzity,
- pomôcť EK a členským štátom EÚ zdôrazniť význam a osoh výskumu biodiverzity,
- pomôcť presadzovať význam a dôležitosť výskumu biodiverzity z celoeurópskeho i národného hľadiska.

Členstvo v EPBRS je prístupné krajinám participujúcim na rámcových programoch EK a inštitúciám EÚ. Každá krajina je zastúpená dvoma delegátmi zaoberajúcimi sa problematikou biodiverzity: jedným vedeckým a jedným politickým pracovníkom. Na mítingoch EPBRS reprezentuje Slovenskú republiku vždy minimálne jeden zástupca, väčšinou pracovník SAV. Tieto stretnutia sa konajú zvyčajne dvakrát do roka v závislosti od rotujúceho predsedníctva Európskej únie. EPBRS doteraz zorganizovala 17 mítingov, ktorých účastníci formulovali nasledujúce odporúčania:

Ivalo, Fínsko (20. – 23. 11. 1999). Severská dimenzia biodiverzity (Northern Dimension of Biodiversity).

Odporúčania: Založiť pracovnú skupinu na lepšiu výmenu názorov a informácií medzi krajinami zainteresovanými v monitoringu a ochrane biodiverzity

Biodiverzita európskej krajiny. Pohľad na Ponta Delgada (Portugalsko). Internetový zdroj

(v tomto prípade na poli arktických a boreálnych ekosystémov). Položili sa tu základy Európskej platformy pre stratégiu výskumu biodiverzity.

Ponta Delgada, Azory, Portugalsko (14. – 16. 5. 2000). *Ostrovny a súostrovia: otázky európskej biodiverzity z hľadiska Atlantiku (Islands and Archipelagos: European Biodiversity Issues Seen from the Atlantic).*

Odporúčania: Obyvatelia ostrovov si uvedomujú potrebu ochrany morských i suchozemských ostrovných ekosystémov, ako aj udržateľné využívanie prírodných zdrojov, avšak niekedy chápu ochranu prírody a rozvoj spoločnosti ako dva navzájom sa vylučujúce mechanizmy, odhliadnuc od niektorých kultúrnych bariér ochrany prírody. Preto treba venovať ostrovným ekosystémom zvýšenú pozornosť.

Montpellier, Francúzsko (4. – 6. 12. 2000). *Biológia invázií (The Biology of Invasions).*

Odporúčania: Nevyhnutnosť vývoja metód na identifikáciu a charakterizovanie invázných organizmov ako aj ekosystémov, ktoré môžu byť ohrozované inváznymi organizmami; sledovanie ekologického a socioekonomického dosahu invázných organizmov a predchádzanie dôsledkom; zabezpečenie prevencie, vhodného manažmentu a legislatívy.

Sigtuna, Švédsko (11. – 12. 6. 2001). *Vedy o biodiverzite sladkovodných a lesných biotopov v ekosystémovom prístupe (Biodiversity of Water and Forest – Science in Support of the Ecosystem Approach).*

Odporúčania: Nevyhnutnosť inventarizácie a klasifikácie ohrozených organizmov ekotonov sladkovodných a lesných biotopov; identifikácie funkcií a interakcie týchto dvoch ekosystémov; zabezpečenia vhodného manažmentu; monitoring statusu a trendu biodiverzity a dynamiky týchto ekosystémov.

Brusel, Belgicko (2. – 4. 12. 2001). *Vedecské nástroje na ochranu biodiverzity: monitorovanie, modelovanie a experimenty (Scientific Tools for Biodiversity Conservation: Monitoring, Modeling and Experiments).*

Odporúčania: Rozvíjať metódy a techniky na integráciu sociálneho, ekonomického a ekologického výskumu; definovať špeciálne a všeobecné bioindikátory, skupiny bioindikátorov a iných nástrojov, ktoré možno priamo použiť manažmente a tvorbe politiky; usilovať o lepšie pochopenie interakcií medzi jednotlivými prvkami ekosystému, ako

aj vzťahov medzi ekosystémami.

Almeria, Španielsko (11. – 13. 5. 2002). *Európske dedičstvo v ohrození: biodiverzita mediteránnych ekosystémov (European Heritage under Threat: Biodiversity in Mediterranean Ecosystems).*

Odporúčania: Lepšie pochopiť procesy zmien biodiverzity a ich dôsledky na morské a suchozemské mediteránne ekosystémy; lepšie poznať procesy fragmentácie týchto biotopov a sledovať sukcesné zmeny; vytvárať manažment a legislatívne nástroje na kontrolu invázných organizmov; vypracovať stratégiu zachovania mediteránnych ekosystémov.

Silkeborg, Dánsko (4. – 6. 10. 2002). *Audit archy – vedy založenej na monitorovaní biodiverzity (Auditing the Ark – Science Based Monitoring of Biodiversity).*

Odporúčania: Vypracovať celoeurópsky program monitorovania biodiverzity v spolupráci s relevantnými európskymi a národnými organizáciami v spolupráci s Medzinárodnou pracovnou skupinou pre monitorovanie biodiverzity a bioindikátorov; vypracovať metódy monitorovania biodiverzity založené na štandardizovaných protokoloch; analyzovať medzery v monitorovacích programoch a odstrániť ich.

Mythimna, Grécko (23. – 26. 5. 2003). *Biotické zdroje v meniacom sa svete: veda na zlepšenie riadenia (Biotic Resources in a Changing World: Science for better Governance).*

Odporúčania: Lepšie pochopiť závislosť ľudstva od biodiverzity; zlepšiť dlhodobé programy monitorova-

nia biodiverzity; lepšie pochopiť postoj človeka k biotickým zdrojom a mechanizmom zmien biodiverzity; porozumieť rozloženiu ekonomických sociálnych a ekologických nákladov a ziskov súvisiacich s ochranou a využívaním biodiverzity.

Bialowieza, Poľsko (5. – 9. 7. 2003). *Stratégia a štruktúra výskumu biodiverzity v prístupujúcich a kandidátskych krajinách (Biodiversity Research Strategy and Structure in the Acceding and Candidate Countries).*

Odporúčania: Zapojiť výskum biodiverzity v prístupujúcich a kandidátskych krajinách do celoeurópskeho výskumného priestoru a nadviazať spoluprácu s ostatnými relevantnými organizáciami.

Florenca, Taliansko (21. – 24. 11. 2003). *Genetická diverzita prírodných, poľnohospodárskych a inak ekonomicky využívaných systémov: rozmer, pochopenie a manažment (Genetic Biodiversity in Natural, Agricultural and other Economically used Systems: Measurement, Understanding and Management).*

Odporúčania: Lepšie pochopiť proces zmenšovania genetickej diverzity; rozvíjať nové postupy jej hodnotenia; preskúmať vplyv politiky a legislatívy na geneticke diverzitu v poľnohospodárstve, lesníctve a rybníctve; analýza a rozvoj metód ochrany a udržateľného využívania genetickej diverzity; vývoj indikátorov na monitorovanie genetickej variability.

Killarney, Írsko (21. – 24. 5. 2004). *Udržateľnosť živobytia a biodiverzita – r. 2010 dosiahnutie cieľa v európskej stratégii biodiverzity (Sustaining Livelihoods and Biodiversity – Attaining the 2010 Targets in the European Biodiversity Strategy).*

Odporúčania: Zlepšiť postupy pri kvantifikácii genetickej diverzity druhov významných z hľadiska ochrany alebo aspektu ekonomického, zlepšiť chápanie tradičného využívania druhov a habitatov; vyvíjať, testovať a hodnotiť indikátory biodiverzity, využívania obnoviteľných zdrojov, integrity ekosystémov; lepšie pochopiť prírodné a antropogénne faktory zmien biodiverzity.

Amsterdam, Holandsko (10. – 13. 12. 2004). *Biodiverzita – veda, na ktorej nám záleží! (Research that Matters).*

Odporúčania: Štyri samostatné dokumenty odporúčaní usporiadaných podľa nasledujúcich tematických okruhov: biodiverzita a ostrovy, zlepšenie prepojenia vedy a politiky, biodiverzita a turizmus, biodiverzita

Biodiverzita európskej krajiny. Passo della Rossa (Taliansko). Foto: M. Šúri

a obchod; nevyhnutnosť jednotného celoeurópskeho prístupu k biodiverzite.

Budapešť, Maďarsko (31. 3. – 4. 4. 2005). *Stanovenie úrovni /škál biodiverzity krajiny: problém škálovania (Landscape Scale Biodiversity Assessment: the Problem of Scaling).*

Odporúčania: Rozvíjať metódy integrovaného zberu údajov od genetickej po ekosystémovú úroveň; zlepšiť a inovovať mechanizmy zmien škálovania; pochopiť závislosti medzi ekologickými, sociálnymi a ekonomickými procesmi na rôznych úrovniach a ich vplyv na biodiverzitu.

Aviemore, Veľká Británia (2. – 5. 11. 2005). *Klimatická zmena a ochrana biodiverzity: vedomosti nevyhnutné na podporu integrovaných stratégií (Climate Change and Biodiversity Conservation: Knowledge Needed to Support Development of Integrated Adaptation Strategies).*

Odporúčania: Nevyhnutnosť úspešnej a rýchlej implementácie siete území európskeho významu NATURA 2000 z dôvodu klimatickej zmeny; kvantifikovať zmeny klímy na druhy, habitaty a ekosystémy; identifikovať a redukovat medzery v poznatkoch o klimatickej zmene a jej dôsledkoch na biodiverzitu; zabezpečiť efektívny prenos informácií a vedeckých poznatkov na všetky úrovne príslušných sektorov a širokú verejnosť.

Viedeň, Rakúsko (10. – 11. 3. 2006). *Biodiverzita európskych pohorí: výskum, monitoring, manažment*

(Europe's Mountain Biodiversity: Research, Monitoring, Management).

Odporúčania: Stanoviť status, modely a mechanizmy biodiverzity pohorí a jej dynamiky na rôznych úrovniach s podporou dlhodobého výskumu; lepšie pochopiť antropogénne vplyvy na biodiverzitu pohorí; definovať indikátory, metódy a procesy na efektívnu ochranu a udržateľné využívanie biodiverzity pohorí.

Helsinki, Fínsko (16. – 19. 11. 2006) Ekológia a biodiverzita európskych miest (Urban Ecology and Biodiversity in Europe).

Odporúčania: Pochopiť dôležitosť biodiverzity v mestách z hľadiska kvality života, zdravia a duševnej pohody; sledovať vplyv intenzifikácie využívania krajiny; sledovať manažment a využívanie „zelených plôch“; identifikovať význam a hodnotu biodiverzity v urbánných ekosystémoch a zabezpečiť jej ochranu a vhodný manažment.

Lipso, Nemecko (4. – 7. 5. 2007). Biodiverzita širšieho vidieka (Biodiversity in the Wider Countryside).

Odporúčania: Identifikovať status a trendy biodiverzity a príčiny jej zmien na vidieku; zabezpečiť vhodné agroenvironmentálne schémy a programy vhodného manažmentu; definovať legislatívnu stratégiu na zabezpečenie ochrany biodiverzity na vidieku.

Závery jednotlivých mítingov sú publikované vo forme odporúčaní alebo prehlásení a sú voľne prístupné na webovej stránke EPBRS. Každému mítingu predchádza elektronická konferencia, na ktorej sa môže zúčastniť každý záujemca. Elektronické konferencie sú elektronickou formou diskusie a zaoberajú sa témami nadchádzajúceho stretnutia. Obsah diskusných fór sa potom publikuje v elektronickej podobe ako súbor všetkých diskusných príspevkov.

EPBRS je v rámci európskeho výskumného priestoru (*European Research Area – ERA*) hlavným fórom v oblasti biodiverzity a životného prostredia a závery EPBRS sa tak stávajú súčasťou ERA. Témy stretnutí a ich závery nie sú adresované len európskym krajinám, ale často sa stávajú aj hlavnou témou mítingov strán Dohovoru o biologickej diverzite (CBD).

Európska platforma pre biodiverzitu – BioPlatform

EPBRS od počiatku vyvíja intenzívnu činnosť a r. 2001 bola založená európska platforma pre biodiverzitu – *BioPlatform*, podporovaná 5. rámcovým programom Európskej komisie. *BioPlatform* je sieť vedcov, politických pracovníkov a ďalších zainteresovaných, ktorí pracujú v rôznych oblastiach biodiverzity (www.bioplatform.info). Základné ciele:

- Napomáhať EPBRS zvýšiť efektivitu a závažnosť európskeho výskumu biodiverzity a monitorovania pomocou evidencie a siete vedcov a politických činiteľov štátov, ktoré sa zúčastňujú na rámcovom programe Európskej komisie.
- Vytvoriť a udržiavať webovú stránku, na ktorej budú ľahko dostupné všetky informácie a dokumenty EPBRS. Sprístupniť ich tak vedeckým pracovníkom, ako aj iným zainteresovaným jednotlivcom, resp. mimovládny organizáciám a najširšej verejnosti.
- Vykonať „analýzu medzier“ v európskom výskume biodiverzity, identifikovať miesta, ktoré vyžadujú ďalšiu pozornosť.
- V každej krajine vytvoriť národnú platformu pre biodiverzitu, nadviazať spojenie s európskou platformou (resp. ďalšími organizáciami pre biodiverzitu) a podporiť tak európsky priestor pre výskum biodiverzity (*European Biodiversity Research Area*).

BioPlatform vytvorila priestor na založenie národných platform pre biodiverzitu. V súčasnosti sú funkčné národné platformy v 19 krajinách vrátane Slovenska. Ich hlavným cieľom je definovať národnú stratégiu výskumu biodiverzity a vytvoriť a implementovať také interdisciplinárne programy, v ktorých sa bude riešiť problematika biodiverzity komplexne. Národné platformy zároveň podporujú súdržnosť výskumu biodiverzity v celoeurópskom meradle a zabezpečujú dostupnosť potrebných informácií a materiálov pre širokú odbornú verejnosť.

BioStrat

Pod hlavičkou EPBRS vznikol r. 2006 projekt – *BioStrat*, podporovaný 6. rámcovým programom Európskej komisie (www.biostrat.org). Jeho cieľom je ďalší rozvoj Európskej stratégie výskumu biodiverzity (*EU Biodiversity Research Strategy*), zlepšenie existujúcich štruktúr a nadviazanie na výsledky projektu BioPlatform. (*Viac o projekte BioStrat na s. 56 – poznámka redakcie*).

Akčný plán pre výskum biodiverzity v Európe

K najvýznamnejším dokumentom prijatým EPBRS patrí Akčný plán pre výskum biodiverzity v Európe (*Action Plan for Biodiversity Research in Europe*), prijatý na mítingu v Budapešti r. 2005. Tento dokument nadväzuje na predchádzajúce odporúčania a závery EPBRS, ako aj samotnej Európskej komisie. Ide predovšetkým o záväzok „zastaviť pokles biodiverzity do r. 2010 a nástup reverzného procesu po r. 2010“. Cieľom akčného plánu je identifikovať, ktoré poznatky sú

potrebné na zastavenie poklesu biodiverzity a zvýšiť úroveň poznania príčin a ekologických, ekonomických i sociálnych dôsledkov zmien biodiverzity. Akčný plán je určený predovšetkým inštitúciami EÚ a jej členskými štátom, národným a medzinárodným agentúram, spoločnostiam, vedcom a politickým činiteľom, ktorí sú zainteresovaní v strategickom plánovaní výskumu biodiverzity. Zastaviť pokles biodiverzity je v poslednom období čoraz naliehavejšou potrebou, jej význam rastie aj v kontexte so zmenami klímy, čo je v súčasnosti najaktuálnejšia téma medzinárodných vedeckých fór. Odrazilo sa aj v odporúčaniach účastníkov mítingu v novembri 2006 vo Fínsku. EPBRS konštatovala, že ak má spoločnosť skutočný záujem na zastavení poklesu biodiverzity, musí na to vynaložiť obrovské úsilie a všetky aktivity súvisiace s týmto problémom musia dostať vysokú prioritu a adekvátnu finančnú podporu (www.epbrs.org).

Európska platforma pre stratégiu výskumu biodiverzity je etablovaná ako najvýznamnejšia organizácia zaoberajúca sa problematikou biodiverzity v európskom priestore. Aktívne zasahuje do riešenia problémov v celoeurópskom kontexte, ale aj na národných úrovniach. Vynakladá obrovské úsilie na riešenie problémov v oblasti biodiverzity za podpory širokého spektra odborníkov a má aj priamy vplyv na tvorbu európskej legislatívy.

O aktívnej spolupráci Slovenskej republiky s EPBRS svedčí založenie národnej platformy pre biodiverzitu na Slovensku a jej aktívna spolupráca s EPBRS. R. 2001 sa stal Ústav krajiny ekológie SAV členom siete *BioPlatform* s povinnosťou iniciovať a založiť Slovenskú platformu pre biodiverzitu. Túto

povinnosť splnil r. 2002, k zakladajúcim členom patrili okrem neho Botanický ústav SAV, Ústav zoológie SAV, Ústav ekológie lesa SAV a Ústav genetiky a biotechnológií rastlín SAV. Ustanovujúci míting Slovenskej platformy pre biodiverzity sa konal 14. 4. 2004 a zúčastnilo sa na ňom 28 odborníkov zo 16 organizácií pracujúcich v oblasti biodiverzity. V súčasnosti má Slovenská platforma pre biodiverzitu 18 členských organizácií, je v nej zastúpená Slovenská akadémia vied, vysoké školy, organizácie štátnej správy i mimovládne organizácie. Slovenská platforma pre biodiverzitu tiež aktívne spolupracuje so zahraničnými partnermi, v súčasnosti ich má 14. Aktívne sa zapája do riešenia problematiky biodiverzity na Slovensku (napr. situácia vo Vysokých Tatrách a v ďalších postihnutých oblastiach po víchrici dňa 19. 11. 2004) a úzko spolupracuje so Slovenskou komisiou na ochranu biodiverzity pri Ministerstve životného prostredia SR. Na pôde EPBRS sa vysoko hodnotil záujem Slovenskej platformy pre biodiverzitu o riešenie problémov i jej akceptovanie v riadiacich orgánoch SR.

Ďalšie informácie

Európska platforma pre stratégiu výskumu biodiverzity (<http://www.epbrs.org/>)

BioPlatform (<http://www.bioplatform.info/>)

BioStrat (<http://www.biostrat.org/>)

Slovenská platforma pre biodiverzitu (<http://www.ile.sav.sk/bioplatform/index.htm>)

Mgr. Henrik Kalivoda, PhD., Ústav krajiny ekológie SAV, Štefánikova 3, P. O. Box 254, 814 99 Bratislava, henrik.kalivoda@savba.sk

Biodiverzita európskej krajiny. Connemara (Írsko). Foto: archív redakcie

